

УДК 165.742+17.02

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.6>**Козленко Павло Юхимович**

кандидат філософських наук,
голова правління Громадської організації
«Одеський центр дослідження Голокосту»
вул. Садова, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0000-4660-852X

ПАРАДИГМИ ГУМАНІЗМУ: ВІД СВОБОДИ І СПРАВЕДЛИВОСТІ ДО МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ І ТОЛЕРАНТНОСТІ

Актуальність дослідження. Гуманізм як продукт морального науково-раціонального мислення, вільнодумства і творчих засад людини став в наш час світоглядною підставою та стимулом інтенсивного розвитку. Разом з тим сувора прихильність гуманістів принципам свободи совісті, мультикультуралізму, толерантності, віротерпимості, прав людини роблять його інструментом захисту людей від дискримінації і переслідувань з різних підстав, простором соціокультурного діалогу, що вбирає в себе все різноманіття людського досвіду. Таким чином, сучасний, орієнтований на наукову картину світу гуманізм актуальний як ніколи, оскільки під час глобальних трансформацій сприяє встановленню балансу і гармонії між різними соціальними і культурними групами, між різнорідними суспільствами.

Сучасність пов'язана з необхідністю більш глибокого розуміння цінностей гуманізму, самого його існування в світі, оскільки значна частина населення різних країн і керівники частини держав намагаються довести крах або не існування гуманізму як такого, зникнення його з суспільного і духовного життя. Гуманізм повинен бути осмислений не тільки як факт, значимий для минулого, але як обов'язково-затребуване явище сучасних соціуму і культури, як критерій цивілізованості людства.

Метою дослідження є концептуальна метамодернізація сутності і специфіки гуманізму як еволюційного світоглядного базису людини, соціуму і культури. Під **об'єктом** дослідження ми розуміємо гуманізм як соціокультурний метанарратив, а предметом дослідження виділяємо еволюцію і концептуалізацію гуманістичних парадигм.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Основою дослідження є діалектичний. Також у роботі були використані: порівняльно-історичний метод, методи синтезу, індукції, дедукції, спостереження, аналізу, описовий метод; аналітичний системний, ціннісний і структурно-функціональний підходи.

Результати дослідження. Аналіз новітніх трансформацій гуманізму дозволяє дослідити їх у контексті відображення змін фундаментальних ціннісних установок в соціумі та культурі, що надає можливість припускати зворотний вплив гуманізму наших днів на світовий цивілізаційний процес. Процес світоглядного діалогу між сучасним гуманізмом і його опонентами свідчить, що світова спільнота продовжує розвиватися в діалоговому режимі, як простір часом полярних дискурсів і цінностей. Виявлення цілей і перспектив цього дискурсу не можна визначити, зокрема, без розуміння специфіки сучасного гуманізму як світогляду і форми забезпечення якісного буття. Якщо розглядати гуманізм в категоріях сутності та існування, то є всі підстави розрізняти як різноманіття його якостей, так і різноманіття форм існування, тобто присутності і функціонування в нашому житті на основі загальнолюдських цінностей. Таке розуміння дозволяє проаналізувати і зрозуміти сучасне тлумачення численних парадигм гуманізму, його систему цінностей.

Ключові слова: гуманізм, парадигма, парадигми гуманізму, цінності, соціум, культура, соціокультурне, трансформація, свобода, справедливість, мультикультуралізм, толерантність.

Вступ. Сучасна епоха чітко виявила ряд гострих соціальних проблем. Технологічна складова сьогодні досягла масштабів, які викликають глибокі, часто негативні соціальні та культурні трансформації у всіх сферах життєдіяльності людини. Під впливом науково-технічного прогресу не тільки зростає загроза техногенних катастроф, поглиблюються екологічні

проблеми, але сама техніка стає тією могутньою силою, яка змінює людину, його тілесність, духовну природу і, в кінцевому підсумку, знищити гуманістичну складову людського буття, а, значить, і самої людини як Homo Moralis. Ритм сучасного життя часто не залишає людині часу для осмислення глибинних, онтологічних основ людини і людства, що вчені кваліфікують як антропологічну катастрофу.

Тим самим актуалізуються проблеми самозбереження людської сутності, стійкої рівноваги між людиною і природою, людиною і соціумом. Вони досягають глобальних масштабів і переростають в проблему виживання людства в цілому.

Проблема постійних конфліктів та війн, екстремізму і тероризму займає особливе місце внаслідок безпрецедентності і масштабності даної загрози, яка сьогодні набуває планетарний характер і стає однією з глобальних проблем для людства. Змінюється характер терористичних, екстремістських актів. Російський шизо-фашизм, американський антиглобалізм, китайський прогібіціонізм та інші деструктивні тенденції руйнують моральні пріоритети людства, прагнуть замінити систему загальнолюдських цінностей і її складові (свобода, право на життя, справедливість, терпимість, діалог, мультикультуралізм, толерантність...) на прагматичне прагнення використовувати право сильного, жити за рахунок інших, знищуючи систему світової гармонії і противника не тільки духовно, а й економічно, фізично.

Останнє формує стан екзистенціального страху, що актуалізує проблему пошуку стратегій протидії такому тероризму, стратегій, що забезпечують захист від глобальної політичної, екологічної та техногенної кризи, вирішення проблем екзистенціального характеру, виражених у втраті відчуття унікальності людського буття. Це можливе у контексті створення системи глобального вільного світу, якій цінності гуманізму уявляє як пріоритетні.

Метою даного дослідження є концептуальна метамодернізація сутності і специфіки гуманізму як еволюціонуючого світоглядного базису людини, соціуму і культури.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

1. Виявити смислоутворюючі базиси гуманізму і побудувати соціокультурне ціннісне поле сучасних гуманістичних уявлень.
2. Проаналізувати соціокультурні умови і філософські передумови становлення метамодерних форм гуманізму.
3. Визначити сутнісні риси, основні принципи і напрямки реалізації парадигм гуманізму в сучасному суспільстві.

У зв'язку з цим **об'єктом цього дослідження** є гуманізм як соціокультурний метанарратив, а **предметом дослідження** – еволюція і концептуалізація гуманістичних парадигм.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Теоретичною базою для експлікації критеріїв гуманізму, ролі і статусу гуманізму в світовому історичному часі є праці та ідеї давньогрецьких філософів про всеєдність (Геракліт, Анаксагор та інші), тотожність буття і мислення (Парменід), ієрархії світу (Піфагор, Платон), систематично розроблені неоплатоніками (Плотін, Порфірій, Прокл та інші), підхоплені гуманістами Відродження (Микола Кузанський, Джордано Бруно, Марсіліо Фічіно, Піко делла Мірандола, мейстер Екхарт) і вченими Нового часу (Спіноза, Мальбранш, Гете, Шеллінг), згідно з якими людина розглядається як вища цінність в суспільстві і самоціль розвитку. Дане розуміння зафіксувало пріоритетність гуманізму і моралі в роботах І. Канта, Я.А. Коменського, Т. Мора, Ф. Рабле, Ж.-Ж. Руссо та інших вчених. Разом з тим серед праць сучасних авторів про гуманізм як про соціокультурний інструмент благополучного суспільства і якісне буття людини можна виділити, зокрема, роботи Дж. Дьюї, У. Андерсона, Ю. Хабермаса, П. Куртца.

Серед сучасних українських дослідників проблем гуманізму слід зазначити Є. Борінштейна [1, 2], В. Ільїна [3, 4], Н. Хамітова [5], С. Чеботарьова [6].

Методологічну базу дослідження склав діалектичний метод для вивчення сутнісного розуміння парадигм гуманізму. У роботі був використаний аналітичний підхід, а також активно застосовувався порівняльно-історичний метод в контексті розуміння спадкоємності уявлень про мораль і гуманізм. Крім цього, в роботі використовувалися системний, ціннісний

і структурно-функціональний підходи. Дослідження ґрунтується на класичних загальнонаукових методах: синтезі, індукції, дедукції, спостереженні, описі, аналізі.

Результати дослідження. Розвиток суспільства в сучасних демократичних країнах, де норми моралі є пріоритетними, зумовив широке застосування гуманітарних методів практично у всіх сферах людської життєдіяльності. Робота з людиною визнана найпотужнішим фактором соціоекономічного і соціокультурного прогресу, саме від творчої особистості залежать досягнення рентабельності виробництва, прибутковості бізнесу. Разом з тим інноваційні процеси вимагають для руху вгору по шляху професійного і життєвого успіху постійного вивчення трансформацій, що відбуваються в навколишньому світі, виявлення закономірностей в їх динаміці, прогнозування і заснованого на цих прогнозах створення конкретних проєктів – інакше кажучи, всього того, що притаманне стратегічному характеру в проєктуванні і реалізації професійної діяльності.

Все різноманіття успішного застосування сучасних наукових ідей у різноманітних сферах суспільства неможливе без трьох парадигм – традиційної (як узагальнення), гуманістичної та гуманітарної.

Традиційна парадигма характеризується тим, що цілі застосування інновацій ставляться виходячи з інтересів людини і людства, суспільства і/або держави і розглядаються насамперед у контексті формування людини з моральними творчими якостями, що ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та є необхідними для суспільства і держави. Тому традиційна парадигма докладає зусиль до розвитку особистості в ряді напрямків (розумового, морального, креативного). Взагалі у розумінні терміну «парадигма» ми орієнтуємося на смисл цього терміну, який зазначив Т. Кун. Він розглядає два основні значення: 1) ціла сукупність «думок, цінностей, методів та іншого, які використовуються учасниками певної спільноти» [7]; 2) сукупність «конкретні вирішення проблеми, які використовуються як взірці і приклади, чи правила і базис для вирішення подальших проблем нормальної науки» [8]. Також враховуємо класичне античне розуміння парадигми як ідеї, «що служить основою для створення світу буття» [9]. Тому ми розуміємо під **парадигмою** концептуальне системне уявлення думок, цінностей, методів, що виступають в якості базису стосовно вирішення будь-якої проблеми буття.

У гуманістичній парадигмі цілі ставляться в залежності в антропологічного виміру, бо людина є центром уваги. Тому цінностями є самоідентифікація, самореалізація людини, її відчуття себе щасливою, якісне буття, розкриття природних талантів на основі врахування інтересів і здібностей особистості. Вважається, що джерело розвитку знаходиться у самої людини. Людина, таким чином, фактично визнається істотою самодостатньою. Акцент робиться на самій людині, а не на її зв'язках з навколишнім світом та іншими людьми. Результати дослідження проблем самопізнання, самоактуалізації, самоствердження, самореалізації, виконані в рамках гуманістичної парадигми, мають важливе значення для «олюднення» взаємин в соціумі.

Гуманітарна парадигма, яка приходить на зміну гуманістичної, ставить в центр цілісну людину у всьому різноманітті її зв'язків і відносин з навколишнім світом. Головною характеристикою виступає діалогічність; метою ж є розвиток людських якостей і загальнолюдських цінностей, того, що становить істинно людську сутність, в її співвіднесеності зі світом цінностей, культури, людських відносин. Тобто, гуманітарна парадигма означає визнання необхідності надання допомоги (сприяння) в поступальному розвитку людини.

Гуманітаризація сучасної людини стверджує право на множинність, варіативність, унікальність людських проявів, забезпечуючи різноманіття як одне з найважливіших джерел розвитку і можливості «довільного» тлумачення світу і себе в цьому світі.

Гуманітарний підхід до вирішення проблем людини і людства – це, перш за все, підхід до дійсності з точки зору людини і в ім'я людини, це спроба побачити світ в його «людському вимірі». Цінним стає не збіг, але відмінність точок зору. «Зустріч з іншим» стає подією, а діалогічна взаємодія – подією.

Все вищезгадане підводить нас до думки про універсальність гуманізму, що тільки підвищує його цінність для людини і людства. Це важливо для звернення погляду сучасних вчених

до визначення Демокритом людини як «мікрокосму». Ідеї давньогрецьких філософів-досократиків про всеєдність світу і про обмеженість всякого знання-думки наводять на своє логічне продовження – ідею можливості глобального синтезу філософських знань. Ідея універсальності гуманізму показує можливість сучасному світу для виходу з кризи шляхом представлення нового образу універсального синтезу знання, моралі, загальнолюдських цінностей і, перш за все, цінності кожного конкретного життя як унікального явища.

У XIV столітті з'являється класичне розуміння і прочитання гуманізму завдяки Франческо Петрарці. Термін «гуманізм» походить від латинського «*humanitas*» (людяність). Тому початкове розуміння цієї категорії означає спрямованість на людину, формування її моральних і духовних якостей. Людина починає по-іншому бачити себе і світ природи, змінюються її естетичні смаки, ставлення до навколишньої дійсності. Вона прагне подолати рамки, що сковують ініціативу, що заважають творити саму себе, перетворювати зовнішній світ. Приходить розуміння того, що людей потрібно цінувати за освіченість, особистісні якості. Формується якийсь соціум, де цінуються, перш за все, індивідуальні здібності. Франческо Петрарка вважав, що світська освіченість, знання античної поезії і філософії не можуть суперечити принципам віри, бо вона служить моральному вдосконаленню людини. Він заклав основи нової, гуманістичної етики, головним принципом якої є досягнення морального ідеалу через самопізнання, освіту, сенс якого полягає в широкому оволодінні культурним досвідом людства.

У систему екзистенціальних цінностей сучасні гуманісти включають такі цінності, як особистість (людське Я), життя, любов, праця, гру, свободу, творчість, гідність, усамітнення, відпочинок, участь, здоров'я, насолоду, страждання, мужність, смерть. Ці цінності є загальнолюдськими за своїм змістом. Найбільш впливовими принципами є життя і свобода. Життя розглядається як засіб становлення і реалізації людини. Здатність радіти життю є найважливішою передумовою вдосконалення особистості. Свобода представляється в контекстуальному полі гуманізму як початкова базисна риса існування людини, що зумовлює її можливість самовдосконалюватися, розвиватися, творчо реалізовуватися. Свобода визначає якість людського життя. Тим самим універсальність свободи як цінності полягає в здатності людини бути вільним за своєю природою.

Тому, з нашої точки зору, **гуманізм** – це система життя людини і людства, заснована на максимальній цінності унікальності життя як такого, свободі як природної сутності людини, моралі як категоричного імперативу *Homo sapiens*.

Соціокультурна специфіка такої концептуалізації доповнюється осмисленням місця і ролі гуманізму в сучасному світі та відтворенні релевантної наукової картини його існування і розвитку. Тут якраз і проявляється філософський світогляд до обґрунтування розумності людини як її сутнісної, буттєвої характеристики, як людяності (*humanitas*) людини (*homo*) внаслідок розширення поля гуманних соціальних практик. Тому необхідні нові гуманістичні парадигми для уточнення місця і можливостей розуму як гуманістичної сутності людини. Більш глибоке розуміння ресурсів розуму передбачає осмислення соціальних параметрів сучасних гуманістичних концепцій. У сучасному філософському полі по-новому розкриваються проблема пояснення і розуміння нових соціокультурних реалій, екологічної сторони життя, гуманістичної та естетичної складової всіх новацій та інновацій.

Тому особливо важливими нам бачиться виділення і розуміння синтезу класичних і сучасних парадигм гуманізму, які допомагають трансформувати ідеали людини з бажаних в загальноприйнятті. Виділимо основний ціннісний ряд.

Свобода. Гуманізм стверджує, що людські істоти мають право визначати сенс і форму свого життя, наполягаючи на свободі як головній і визначальній умові існування.

Справедливість. Гуманізм фокусується на потенціалі кожної конкретної людини і підкреслює важливість зростання і самореалізації, вимагаючи можливості максимальної відповідності між реальною значимістю різних індивідів, соціальних груп та їх соціальним становищем, між їх правами і обов'язками, працею і винагородою, злочином і покаранням.

Законність. Гуманізм виступає за поширення демократії участі та розширення відкритого суспільства, відстоюючи права людини та соціальну справедливість.

Соціальний компроміс. Гуманізм націлений на вирішення соціальних конфліктів і поліпшення соціокультурного, соціопсихологічного клімату в суспільстві.

Терпимість. У світогляді гуманізму любов і взаєморозуміння є найважливішою складовою і потребою життя, а основою життєвого успіху виділяється здатність поважати і приймати різноманітність інших людей.

Дотримання прав людини. Гуманізм акцентує увагу на турботі про кожну людину, про всі соціальні верстви і групи, на максимальному дотриманні їх прав і свобод.

Побудова діалогу. Гуманізм пропонує здатність до діалогу як найважливішу якість людини, що надає можливість не входити в систему імморалізму війни «всіх проти всіх», а шукати і знаходити рішення для підтримки громадянського миру.

Мультикультуралізм. В епоху глобалізації, коли не тільки стираються кордони, а й спостерігається всіляке змішання народів, світова спільнота потребує способу, що дозволяє представникам різних соціумів і культур, носіям різних цінностей співіснувати не тільки безконфліктно, а й спільно, отримуючи користь від такого виду кооперації. Саме в сучасному світі значення гуманізму є превалюючим для успішного існування людини. І в даній ситуації розвиток мультикультуралізму є найважливішим критерієм миру і процвітання. Під **мультикультуралізмом** ми розуміємо квінтесенцію соціокультурного розвитку людства, засновану на визнанні і повазі культурного розмаїття в суспільстві, що має на увазі спільне співіснування різних соціальних, культурних, етнічних, релігійних груп, де кожна спільність має право на визнання і самовираження, а якісне життєзабезпечення людини залежить від максимального дотримання принципу толерантності.

Толерантність. Є. Р. Борінштейн наполягає, що «в основі ставлення до інших людей, інших соціальних, культурних, етнічних, мовних груп повинен лежати принцип толерантності, згідно з яким береться до уваги цінність і самоцінність інших, часто протилежних поглядів» [10, с. 33]. Тобто, толерантність окремого індивіда ґрунтується на визнанні людини унікально-загальною найважливішою цінністю.

Ми вважаємо, що філософське осмислення гуманізму як буттєвої характеристики людини, різноманітних гуманістичних парадигм дозволить вирішити численні проблеми сучасного суспільства і обґрунтувати необхідність і перейти до гуманізму, як концептуально-основоположній парадигмі сучасності, що задає глобальні орієнтири моралі, якісного життя і розвитку людства.

Висновки. Соціокультурні умови еволюції гуманістичних уявлень, які включають в себе прагнення людини до набуття справжнього буття і ментальні підстави культур, культурних епох, котрі визначають якісну своєрідність еволюційних форм гуманізму, ґрунтуються на парадигмах гуманізму, що представляють собою ціннісні пріоритети сучасного життя: свободу, справедливість, законність, соціальний компроміс, терпимість, дотримання прав людини, побудова діалогу, мультикультуралізм, толерантність. Традиційні форми існування людства у якості замкнутих систем, заснованих на уявленнях про світовий порядок і його класичні базиси екзистенцій, варіанах комунікації між людьми на основі своїх власних інтересів і цінностей застаріли, вичерпавши свої творчі можливості, оскільки будь-яка замкнута система буття одностороння і обмежена в удосконаленні та оскільки вона не враховує світовий безлад, а, отже, відносну невизначеність сучасності. Альтернативою традиційним формам буття бачиться гуманістична реальність у всіх своїх парадигмах життєдіяльності, заснованих на загальнолюдських цінностях і пріоритетах моралі, що дають можливість поліпшити якість життя. Сучасне моральне суспільство характеризується спрямованістю на гуманізацію як ціннісну переорієнтацію людського мислення та дії з предметно-речових компонентів на суб'єктно-гуманістичні, що формує механізм трансформації від технократичної до гуманістичної парадигми, котрий має в якості мети соціокультурну компетентність як цінність існування і процвітання. Говорячи про соціокультурну компетентність як про цінність гуманізації, слід зазначити, що саме вона породжує здатність самостійно осмислювати всі прояви сущого, дозволяє творчій особистості виходити розкритися її трансцендентальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борінштейн Є.Р. Норми науковості та професіоналізм у гуманітарних науках. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса, 2013. №1 (30). С. 19-25.
2. Борінштейн Є.Р. Основи гуманізації та гуманітаризації вищої освіти в Україні: соціально-філософський аспект. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса, 2014. № 2 (33). С. 29-34.
3. Ільїн В.В. Поліфонія гуманістики українського філософського мислення. *Філософські обрії*. Науково-теоретичний часопис. Київ-Полтава, 2000. Вип. 3. С. 51-66.
4. Ільїн В.В. Український філософський гуманізм: тотожність раціонального та ірраціонального [Ukrainian philosophical humanism: the identity of rational and irrational]. Київ: ВАТ УКРНДІПСК, 1997. 412 с.
5. Хамітов Н.В. Війна в Україні та новий гуманізм: Давид проти Голіафа. *Метаантропологія історії ХХІ століття*. Київ: Софія : Кібея, 2023. 124 с.
6. Чеботарьов С. С. Гуманізм як принцип права України. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Вип. 64. Одеса: Юрид. л-ра, 2012. С. 205-210.
7. Kuhn Th. S. Die Struktur wissenschaftlicher Revolutionen. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1976. 239 p.
8. Kuhn Th. S. The Function of Dogma in Scientific Research. *Scientific Change. Historical Studies in the intellectual, social and technical conditions for scientific discovery and technical invention, from antiquity to the present*. Edit of Crombie A. C. – London, 1963. S. 20-78.
9. Парадигма – ВУЕ. URL: <http://www.vue.gov.ua> > Парадиг... (дата звернення: 15.03.2025).
10. Борінштейн Є. Р. Особливості самореалізації особистості в сучасному українському суспільстві. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Серія: Філософія. 2014. Вип. 2. С. 29-35.

REFERENCES

1. Borinshtein Ye.R. (2013). Normy naukivosti ta profesionalizm u humanitarnykh naukakh [Standards of Science and professionalism in the humanities]. *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia*. Odesa. № 1 (30). S. 19-25 [in Ukrainian].
2. Borinshtein Ye.R. (2014). Osnovy humanizatsii ta humanitaryzatsii vyshchoi osvity v Ukraini: sotsialno-filosofskyi aspekt [Fundamentals of humanization and humanitarization of higher education in Ukraine: socio-philosophical aspect]. *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia*. Odesa, 2014. № 2 (33). S. 29-34 [in Ukrainian].
3. Ilin V.V. (2000). Polifoniia humanistyky ukrainskoho filosofskoho myslennia [Polyphony of humanistics of Ukrainian philosophical thinking]. *Filosofski obrii*. Naukovo-teoretychnyi chasopys. Kyiv-Poltava, 2000. Vyp. 3. S. 51-66 [in Ukrainian].
4. Ilin V.V. (1997). Ukrainskyi filosofskyi humanizm: totozhnist ratsionalnoho ta irratsionalnoho [Ukrainian philosophical humanism: the identity of rational and irrational]. Kyiv: VAT UKRNDIPSK, 1997. 412 s. [in Ukrainian].
5. Khamitov N.V. (2023). Viina v Ukraini ta novyi humanizm: Davyd proty Holiafa. Metaantropolohiia istorii KhKhI stolittia [The war in Ukraine and the new humanism: David vs. Goliath. Metaanthropology of the history of the XXI century]. Kyiv: Sofiia : Kibeia, 2023. 124 s. [in Ukrainian].
6. Chebotarov S. S. Humanizm yak pryntsyp prava Ukrainy. Aktualni problemy derzhavy i prava: zbirnyk nauk. prats. Vyp. 64. Odesa: Yuryd. l-ra, 2012. S. 205-210.
7. Kuhn Th. S. (1976). Die Struktur wissenschaftlicher Revolutionen. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1976. 239 p. [in Germany].
8. Kuhn Th. S. (1963). The Function of Dogma in Scientific Research. *Scientific Change. Historical Studies in the intellectual, social and technical conditions for scientific discovery and technical invention, from antiquity to the present*. Edit of Crombie A. C. – London, 1963. S. 20-78 [In English].
9. Paradyhma – VUE. URL: <http://www.vue.gov.ua> > Paradyh... (data zvernennia: 15.03.2025) [in Ukrainian].
10. Borinshtein Ye. R. (2014). Osoblyvosti samorealizatsii osobystosti v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Features of self-realization of the individual in modern Ukrainian society]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii*. Serii: Filosofia. 2014. Vyp. 2. S. 29-35 [in Ukrainian].

Kozlenko Pavlo Yukhimovych
Candidate of Philosophical Sciences,
Chairman of the Board
Public organization “Odessa holocaust Research Center”
10, Sadova str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0000-4660-852X

PARADIGMS OF HUMANISM: FROM FREEDOM AND JUSTICE TO MULTICULTURALISM AND TOLERANCE

Relevance of the study. *Humanism as a product of moral scientific and rational thinking, free thinking and creative foundations of man has become in our time the ideological basis and incentive for intensive development. At the same time, the strict commitment of humanists to the principles of freedom of conscience, multiculturalism, tolerance, religious tolerance, and human rights make it a tool for protecting people from discrimination and persecution on various grounds, a space of socio-cultural dialogue that absorbs all the diversity of human experience. Thus, modern humanism focused on the scientific picture of the world is more relevant than ever, because during global transformations it contributes to the establishment of balance and harmony between different social and cultural groups, between diverse societies.*

Modernity is connected with the need for a deeper understanding of the values of humanism, its very existence in the world, since a significant part of the population of different countries and the leaders of some states are trying to prove the collapse or non-existence of humanism as such, its disappearance from social and spiritual life. Humanism should be understood not only as a fact significant for the past, but also as a mandatory phenomenon of modern society and culture, as a criterion for the civilization of humanity.

The aim of the study is to conceptually metamodernize the essence and specifics of humanism as an evolving ideological basis of Man, society and culture. By the **object of research**, we understand humanism as a sociocultural metanarrative, and the **subject of research** is the evolution and conceptualization of humanistic paradigms.

Research results. *The analysis of the latest transformations of humanism allows us to study them in the context of reflecting changes in fundamental value attitudes in society and culture, which makes it possible to assume the reverse influence of humanism of our days on the world civilizational process. The process of ideological dialogue between modern humanism and its opponents shows that the world community continues to develop in a dialogue mode, as a space of sometimes polar discourses and values. The identification of the goals and prospects of this discourse cannot be determined, in particular, without understanding the specifics of modern humanism as a worldview and form of ensuring a qualitative existence. If we consider humanism in the categories of Essence and existence, then there is every reason to distinguish both the diversity of its qualities and the diversity of forms of existence, that is, the presence and functioning in our lives on the basis of universal values. This understanding allows us to analyze and understand the modern interpretation of numerous paradigms of humanism, its system of values.*

Key words: humanism, paradigm, paradigms of humanism, values, society, culture, sociocultural, transformation, freedom, justice, multiculturalism, tolerance.